

TÜRKÜLERİMİZDE “GELİN”E BAKIŞIMIZ

Dr. Doğan KAYA

Halkın ruh halini, derdini, neşesini, zevkini, dünya görüşünü, inancını, karşılaştığı hadiseleri yansıtan; hece ölçüsüyle ve bir veya dört mısralı bentlere çoğu defa bağlantıların getirilmesiyle, söylenen; manzum ve ezgili anonim ürünlere türkü denir.

Tanımda da görüldüğü gibi türkülerin konusu çok çeşitlidir. Türkülerin çeşitleri, konuları hakkında birçok araştırmacı tarafından çalışmalar yapılmış, türkülerin tasnifi için uğraş verilmiştir. Bu çalışmaları göz önüne alarak türküler yapılarına, konularına ve ezgilerine göre üç ana başlık altında toplayabiliriz. Biz bu çalışmamızda “Konularına Göre Türküler” ana başlığı altında “Gelin Temalı Türküler” konusunu incelemeye çalışacağız.

Konumuz “Gelin Temalı Türküler”e geçmeden önce gelin hakkında kısa bir bilgi vermenin yararlı olacağı kanısındayım. Türk Dil Kurumu Sözlüğü’nde gelinin tanımı şu şekilde verilmiştir: “Evlenmek için hazırlanmış, süslenmiş kız veya yeni evlenmiş kadın, aileye evlenme yoluyla girmiş olan kadın.” (Türkçe Sözlük, TDK: S.742)

Bir başka deyişle gelin, birinin nikâhında olan kadın demektir. Yani bir erkeğin namusudur artık. Hal böyleyken toplumumuzda kimi fertlerin geline kötü gözle baktığı görülmektedir. Bunu âşıkların şiirlerinde ve türkülerimizde gözlemlemekteyiz. Bu, bir bakıma toplum ahlakımızın tezahürüdür. Dilimizden düşürmediğimiz “Müslüman toplum” tanımlamamıza ters düşen bir hakikattir. Âşık şiirleri tarihinde ve günümüzde insanlar, birinin namusu altında olan bir kadına söz ve niyet olarak olumsuz temayül gösterebilmektedir.

Bu çalışmamda özetlemeye çalıştığım toplumumuzun bir rahatsızlığını türküler çerçevesinde almaya çalıştım. Bunun için repertuvarımızda olan türküler kullandım. Tespit ettiğimiz malzemeler kendisini sekiz cephede gösterdi. Bunlar;

1. *Gelinin güzelliği*
2. *Geline duyulan aşk*
3. *Gelinin etrafındakileri tahrik etmesi algısı*
4. *Sevip de alamama ve vuslat duygusu*
5. *Gelinin kocasını kıskanma ona karşı takınılan tavır*
6. *Gelinle erkeğin diyalogu*
7. *Gelinin teveccühü*
8. *Kız ve gelin kavramlarının farklılığıdır.*

Metot olarak önce repertuardaki söz, ardından repertuar numarası verilen örneklerin sonunda da sözlerin cümleler halinde ifadesi yolu seçilmiştir.

1. Gelinin güzelliği

Soğuk su başında (da) gördüm gelini
Gümüş kemer sıkılmış ince belini (Rep. No: 25, Aksaray)

...
Aşağıdan gelen geline benzer
Saçları sazımın teline benzer (de)
Fidan boylarına kurban olduğum
Açılmış bahçenin gülüne benzer (de yörü) (Rep. No: 399, Eskişehir / Sivrihisar)

...
Şu gelinin merdivenden inişi
Yaman onun gerdanını kırışı
Gelin gelin gelin gelin
Fistan kırmalı gelin
Kolu sırmalı gelin
Cana doymalı yârim (Rep. No: 964, Eskişehir / Sivrihisar)

...
Kaleden kaleye bir demet tütün
Maşallah geline gerdanı bütün (Rep. No: 1419, Bayburt)

...
Helkeler golunda suya gidiyor
Elleri gınalı bir güzel gelin
Senin derdin beni deli ediyor
Gözleri sürmeli bir güzel gelin (Rep. No: 1479, Sivas / Yıldızeli)

...
Yeşil ayna takındın mı beline
Gelin gurban olam datlı diline
Sen düşürdün beni alem diline (Rep. No: 2360, Yozgat)

...
Gaşın gara gözün gara
Çifte benler sıra sıra
Her bakışın beş bin lira
Gel vereyim peşin gelin (Rep. No: 2676, Adana)

...
Ben sana gelin mi dedim
Duvağı telli gelin
Yanağı ballı gelin

Hadindi allıçlı gelin
Püskülü bağı gelin
Topuğu benli gelin (Rep. No: 2818, Kastamonu)

...
Gelin eller kınalı gelin
Gözler sürmeli gelin
Sen de mi âşkınsın gelin (Rep. No: 3017, Tokat)

...
Pınarda destin var
Ağ topukta püskül var
Çok nazlısın oy gelin
Acem şalda belin var

Ağ konaktan geliyor
Fistanını sürüyor
Fidan boylu oy gelin
Çok canları eziyor (Rep. No: 3661, Nevşehir / Hacıbektaş)

...
Gelin gelin allı ay gelin
Yanakları ballı ay gelin (Rep. no: 3439, Denizli / Acıpayam)

...
Bende çıktım yârim (amman) bir gelinin peşine
Beş bin lira amman (amman sarı gelin) gelinin bir gülüşüne (Rep. No: 3448, Tokat / Artova)

...
Narman kazasında bir gelin gördüm
Aklımı fikrimi hep ona verdim
Ben de o goncanın gülünü derdim
Yanaklar allanmış eller gınalı
Acep kimlerdendir bu allı gelin
Aklımı başımdan aldı bu gelin
Serimi sevdâya (aman aman) saldı bu gelin (Rep. No: 3875, Erzurum)

...
Şu giden kimin kızı (sürmeli gelin)
Yanakları kırmızı (öldürdün beni)
Gerdanında beni var (sürmeli gelin)
Sandım seher yıldızı (öldürdün beni) (Rep. No: 4227, Adana)
Gelini soğuk su başında gördüm, Gümüş kemer ince belini sıkılmış.

Aşağıdan gelen geline benzer, saçları sazımın teline benzer. Fidan boylarına kurban olduğum, açılmış bahçenin gülüne benzer.

Şu gelinin merdivenden inişi, onun gerdanını kırışı yamandır. Fistan kırmalı, kolu sırmalı gelin, cana doymalı gelin.

Maşallah geline gerdanı bütündür.

Elleri gınalı güzel bir gelin, helkeler golunda suya gidiyor. Senin derdin beni deli ediyor. Gözleri sürmeli bir güzel gelin.

Gelin datlı diline gurban olam. Beline yeşil ayna takındın mı Beni alem diline sen düşürdün.

Sıra sıra çifte benleri, her bakışın beş bin liradır, gel peşin gelin vereyim

Duvağı telli, yanağı ballı, allıçlı, püskülü bağlı, topuğu benli gelin.

Eller kınalı gelin, gözleri sürmeli gelin sen de mi âşıksın gelin.

Ağ topukta püskülü, Acem şallı belin var, gelin çok nazlısın.

Fidan boylu gelin, fistanını sürüyor. Çok canları eziyor

Allı gelin, yanakları ballı gelin.

Gelinin bir gülüşüne beş bin lira

Narman kazasında bir gelin gördüm, aklımı fikrimi hep ona verdim. Ben de o goncanın gülünü derdim

Yanaklar allı, eller gınalı. Bu gelin aklımı başımdan aldı. Serimi sevdaya saldı.

Sürmeli gelinin yanakları kırmızı, gerdanında beni var, seher yıldızı sandım.

2. Geline duyulan aşk

Gelinin suna saçları

Güveyin hilâl saçları

Yaktı beni bakışları

Öldüm yalvara yalvara (Rep. No: 285, Gümüşhane)

...

Ak elleri boğum boğum kınalı (da)

Başın mı büyüdü gelin olalı

Ben seni kız iken seven oğlanım (da yörü)

Aşağıdan gelen geline benzer

Saçları sazımın teline benzer (de)

Fidan boylarına kurban olduğum

Açılmış bahçenin gülüne benzer (de yörü) (Rep. No: 399, Eskişehir / Sivrihisar)

...

Gelin olan tombul olur

El oğluna vurgun olur

Gurban olam tombul gelin

Bir günümüz bir yıl olur (Rep. No: 640, Yozgat)

...

Aman gelin topak gelin
Yaslanayım dizine
Yaslanayım dizine (de)
Bakam ela gözüne (Rep. No: 752, Yozgat)

...

Uy gelin gelin gelin
Yandırdın beni gelin
Bir tomurcuk gül idim
Soldurdun beni gelin
Yandım nanay gelin (Rep. No: 841, Şanlıurfa)

...

Geline bak geline
Kına yakmış eline
Gelin kurban olayım
Saçlarının teline (Rep. No: 920, Eskişehir)

...

Evleri görünüyor (galice fotinli gelin)
Gönüldür yeriniyor (galice fotinli gelin)
Çekilecek dert değil (galice fotinli gelin)
Mevlam sabır veriyor (Galice fotinli gelin)

Evleri uçda yârim (galice fotinli gelin)
Ver bana mücde yârim (Galice fotinli gelin)
Bastığın topraklara (galice fotinli gelin)
Kılayım secde yârim (galice fotinli gelin) (Rep. No: 943, Kayseri)

...

Gel beraber gezelim
Gelin kokusu başka (Rep. No: 1212, Balıkesir / Dursunbey)

...

Geçme gelin buradan
Ben kendimi üzerim (Rep. No: 1328, Burdur / Gölhisar)

...

Ben sana yandım gelin
Yanağı alı gelin
Gaziantep yolunda
Öldürdün beni gelin (Rep. No: 1421, Gaziantep)

...

Yordu (da) beni (a güzel de) evinizin yokuşu
Yaktı (da) beni o gelinin (a canım a güzel de) bakışı (Rep. No: 1451,

Uşak)

...

Geline bak geline
Şu Keziban geline

*Al gınalar yaktırmış
Tombul beyaz eline
Gelin gurban olurum
Saçlarının teline* (Rep. No: 1775, Orta Anadolu)

...

*Gittim baktım evlerinin halına
Mayıl oldum o gelinin diline
Ahtım olsun gına yakam eline
Başımı sevdaya yakan bir gelin* (Rep. No: 1602, Şanlıurfa)

...

*Ay Ayşa gelin
İncedir belin
Vallah billah değmedi
Eline elim* (Rep. no: 1820, Kütahya)

...

*Alın top kâküllü gelin sevdası
Sevdağ gönümü eyleyemedim* (Rep. No: 1895, Afyon / Dinar)

....

*Suya gider allı gelin has gelin
Topukların nokta nokta bas gelin
Bu güzellik sade sana has gelin
Bilmiyon mu benim sana yandığım
Ellerin köyünde garip kaldığım* (Rep. No: 2341, Ankara)

...

*Gaşlarında har mı var (amman amman)
Al yanakta bal mı var (tombul gelin)
Gören doğru söylesin (amman amman)
Senin kimi yâr mı var (tombul gelin)*

*Gaşların garasına (amman amman)
Gül koydum arasına (tombul gelin)
Saçlarından bir tel ver (amman amman)
Sinemin yarasına (tombul gelin)*

*Gapi önünde durma (amman amman)
Durup halımı sorma (tombul gelin)
Gaşın yay kirpiğin ok (amman amman)
Yeter sineme vurma (tombul gelin)* (Rep. No: 2558, Erzurum)

...

*Allı gelin güzel gelin imdadım senden
Uykusuz mu kaldın da dünden
Geceler başıma da zindan* (Rep. No: 2717, Ankara / Şereflikoçhisar)

...

*Kemençemin başında
Oynuyor parmaklarım
Zaya mı gitti gelin (aman)
Benim yalvardıklarım (Rep. No: 2820, Ordu / Mesudiye)*

...

*Yalvartma beni gelin (de)
Gurbette bir yetimim (oy) (Rep. No: 2831, Ordu / Gölköy)*

...

*Di yörü yörü de muhannet gelin
Ok vurdun sineme yaram çok derin (Rep. No: 3021, Malatya)*

...

*Sallan da gel sarı gelin
Kolları boynuma dola gelin (Rep. No: 3202, Uşak / Banaz)*

...

*Edalı gelin
Belâlı gelin
Sevdaı gelin
Tutaydım elin
Saraydım belin (derdim gülün)
Türkmen güzeli (Rep. No: 3222, Erzurum)*

...

*İncecik bulgur musun (dur kadın)
Sen bana vurgun musun (ay gelin)
El sözüne bakıp da sevdiğim
Sen bana dargın mısın (ay gelin) (Rep. No: 3360, Isparta / Yakaavşar Köyü)*

...

*Ömrümde görmedim böyle gelini
Gelini gelini türkmen gelini
Saramadım aney gel gör halimi (Rep. No: 3269, Adıyaman)*

...

*Nerelisin ah dudu gelin nereli
Deli oldum ah sana meyil vereli (Rep. No: 3435, Uşak)*

...

*Şalvarlı gelin yallah
Fistanlı gelin billah
Öldürdün beni (Rep. No: 3485, Adıyaman / Gölbaşı)*

...

*Gurban olam sarı gelin
Gel de bizim evi süpür (Rep. No: 3505, Afyon / Emirdağ)*

...

Gidiyom ben de ben de (gelin gelin gülüm)

Bir arzum galdı sende
Ayva gibi sarardım (gelin gelin gülüm)
Din iman yok mu sende (gelin gelin gülüm) (Rep. No: 3576, Eskişehir)

...
Geline bak geline
Gına yakmış eline
Gelin gurban oluyum
Saçıyın tellerine

Gül koymuş gül tasına
Havlunun ortasına
Gelin gurban oluyum
Gaşıyın garasına (Rep. No: 4132, Kırşehir)

...
Ördek isen göle gel (gelin gelin gelin)
Şahin isen kola gel (aman)
Hakikatli yâr isen (gelin gelin gelin)
El ettiğim yere gel (aman) (Rep. No: 4238, Erzincan)

...
Fındık toplayan gelin (anam)
Dalda fındık kalmasın
Gel biraz konuşalım (anam)
Sende aklım kalmasın (Rep. No: 4376, Giresun)

...
Ardahan'dan gelen katar
Kamçısını atar tutar
Garip olan nerde yatar
Kondur beni allı gelin (Rep. No: 4184, Erzurum / Oltu)

Gelinin bakışları beni yaktı. Yalvara yalvara öldüm.
Ak elleri boğum boğum kınalı gelin, gelin olalı başın mı büyüdü. Ben seni kız iken seven oğlanım.
Gurban olam tombul gelin, bir günümüz bir yıl olur.
Aman gelin topak gelin, dizine yaslanayım, ela gözüne bakayım.
Gelin beni yandırdın. Bir tomurcuk gül idim, beni soldurdun
Geline bak, eline kına yakmış. Gelin saçlarının teline kurban olayım
Galice fotinli gelin, çekilecek dert değil, Mevlâ'm sabır veriyor. Bastığın topraklara secde kılayım.
Gel beraber gezelim, gelin kokusu başka
Gelin buradan geçme, ben kendimi üzerim.
Yanağı allı gelin, ben sana yandım. Beni Gaziantep yolunda öldürdün.
O gelinin güzel beni yaktı.

Şu Keziban geline bak, tombul beyaz eline al gınalar yaktırmış.
Saçlarının teline gurban olurum.

O gelinin diline mayıl oldum. Başımı sevdaya yakan gelin, eline gına
yakmak ahtım olsun

Ayşa Gelin, belin İncedir. Vallah billah eline elim değmedi

Alnı top kâküllü gelin, Sevdalı gönlümü eyleyemedim.

Allı gelin has gelin suya gider. Gelin, topukların nokta nokta bas. Bu
güzellik sade sana hastır. Benim sana yandıgımı, ellerin köyünde garip
kaldığımı bilmiyon mu?

Tombul gelin, al yanağında bal mı var. Gören doğru söylesin, senin kimi
yâr var mı? Sinemin yarasına saçlarından bir tel ver. Gaşın yay kirpiğin ok,
yeter sineme vurma.

Gelin, yalvardıklarım zaya mı gitti?

Gelin gurbette bir yetimim beni yalvartma

Muhannet gelin, sineme ok vurdun, yaram çok derindir.

Sarı gelin, sallan da gel, kollarnı boynuma dola

Edalı belâlı sevdalı gelin, elini tutaydım, belini saraydım.

Gelin, sen bana vurgun musun? El sözüne bakıp bana dargın mısın?

Ömrümde böyle gelini görmedim, saramadım gel halimi gör

Dudu gelin, ah sana meyil vereli deli oldum.

Şalvarlı fistanlı gelin, beni öldürdün.

Gurban olam sarı gelin, gel de bizim evi süpür

Gelin, ayva gibi sarardım, sende din iman yok mu?

Gelin saçığın tellerine, gaşıyın garasına gurban oluyum.

Gelin Ördek isen göle Şahin isen kola gel. Hakikatli yâr isen, el ettiğim
yere gel.

Fındık toplayan gelin, gel biraz konuşalım Sende aklım kalmasın.

Garip olan nerde yatar, allı gelin beni kondur.

3. Gelinin etrafındakileri tahrik etmesi algısı

Gelin olan suya gider

El oğluna çalım eder

Etme Çalım Tombul Gelin (Rep. No: 640, Yozgat)

...

Erzurum ovaları (gel beri gel ay gelin)

Yayılr develeri (daşlı duman ay gelin)

Oturmuş goyun sağar (gel beri gel ay gelin)

Terlemiş sineleri (sarı da yazmalı gelin) (Rep. No: 1576, Ardahan /

Çıldır)

...

Çekirgenin uçkunu

Gelinlerin de coşkunu

Coşkun olan gelinler (a canım)
Kendisi sallar da peşkiri (Rep. No: 1940, Burdur)

...

Nereler oy nereler
Gül dibinde un eler
Tombak tombak sineler
Bizi baştan çıkaran
Al yazmalı gelinler (Rep. No: 3963, Burdur)

Yayla yollarında yürüyüp gelir, allı şalvarını sürüyüp gelir (ay gelin ay gelin oy gelin) aman aman aman
Gelin suya gider, el oğluna çalım eder tombul gelin çalım etme.
Gelin oturmuş goyun sağar, memeleri terlemiş.
Coşkun olan gelinler, peşkir sallar.
Bizi baştan çıkaran al yazmalı gelinler.

4. Sevip de alamama ve vuslat duygusu

Olmadı gelin olmadı
Söz yerini bulmadı
Ah bana olan gadirlik
Kimselele olmadı (Rep. No: 747, Yozgat)

...

Sıra sıra kazanlar (gelin gelin)
Kara yazı yazanlar (aman)
Cennet yüzü görmesin (gelin gelin)
Aramızı bozanlar (aman) (Rep. No: 818, Aksaray)

...

Beni koyup yad ellere varırsın
Sana zulüm bana ölüm değil mi (oy gelin gelin sevdalı gelin öldürdün beni) (Rep. No: 909, Sivas / Divriği)

...

Sallanalım bir zaman (uy aman gelin aman)
Sevdim de alamadım (yâr yâr yâr)
Besbelli ahır zaman (uy aman gelin aman)

Sarısın seçemiyom (yâr yâr yâr)
Güzelsin geçemiyom (uy aman gelin aman)
Sen benden geçtin amma (yâr yâr yâr)
Ben senden geçemiyom (uy aman gelin aman) (Rep. No: 1204, 3393, Giresun)

...

Suya giden allı gelin

Sordum kimin gelinisin
Doldur bir su ver içeyim
O kınalı ellerinden (Rep. No: 1658, Burdur / Tefenni)

...
Yamacımdan gelen küçücük gelin
Bir sahat karşımda (yâr yâr) durabilin mi
Şu dertli gönlümün ikrarı sensin
Kolumu boynuma (yâr yâr) sarabilin mi (Rep. No: 3599,
Kahramanmaraş)

...
Hacı Hasan'ın beli çifte tuzaklı
Yaylanızın gölgeleri kavaklı
Gelin ata binmiş başı duvaklı
Alıp seni kaçamadım a gelin (Rep. No: 4113, Antalya / Kaş)

Olmadı gelin olmadı, söz yerini bulmadı, ah bana olan gadirlik, kimselere
olmadı.

Gelin aramızı bozanlar, cennet yüzü görmesin.

Gelin beni koyup yad ellere varırsın, sana zulüm, bana ölüm değil mi?

Aman gelin aman Sevdim de alamadım, besbelli ahır zaman.

Aman gelin aman! Güzelsin geçemiyom, sen benden geçtin amma ben
senden geçemiyom.

Suya giden allı gelin, kimin gelinisin? O kınalı ellerinden doldur bir su
ver içeyim.

Yamacımdan gelen küçücük gelin, bir sahat karşımda durabilin mi? Şu
dertli gönlümün ikrarı sensin, kolumu boynuma sarabilin mi?

Seni alıp kaçamadım a gelin

5. Gelinin kocasını kıskanma ona karşı takınılan tavır

Allı gelin paçaların yaş gibi
Yaktın beni kara kara taş gibi (de kara taş gibi)
Kötü kocan sanki sana eş gibi
Alamadım yârdan ben muradımı (da ben muradımı) (Rep. No: 68, Afyon)

...
Al yeşil geyinmiş (anam) geline bakın
Salınıp giden o (yavrum) boyuna bakın
Ak gerdan altına (yavrum) gülleri takın
Ben sarmadım saran kollar murad almasın (Rep. No: 1410, Malatya)

...
Martinim alacalı
Gezerim bacaları
Severim gelinleri

Darılır gocaları (Rep. No: 1747, Erzurum)

...

Galeden aşan gelin

Al yeşil guşan gelin

Gocan kötü sen güzel

Gayret et boşan gelin (Rep. No: 1775, Orta Anadolu)

...

Suya gider al yazmalı bir gelin

Al yazmanda oyaların beş midir

Top zülüfler al yanağı okşuyor

Zalım gocan sanki sana eş midir (Rep. No: 3441, Burdur / Yeşilova)

...

Şu dağların burcu musun

Kız boynumun borcu musun

Gurban olan sarı gelin

Sen kötünün harcı mısın (Rep. No: 3505, Afyon / Emirdağ)

...

Aynan düştü al gelin

Yanakların bal gelin

İnşallah kocan ölür

Sen de bana kal gelin (Rep. No: 4266, Nevşehir / Ürgüp)

Gelin beni kara taş gibi paçaların yaş gibi yaktın. Kötü kocan sana eş midir? Ben yârdan muradımı alamadım.

Al yeşil geyinmiş (anam) geline bakın. Salınıp giden) boyuna bakın. Ben sarmadım saran kollar murad almasın.

Gelinleri severim, gocaları darılır.

Galeden aşan gelin al-yeşil guşan. Gocan kötü sen güzelsin; gayret et boşan gelin

Al yazmalı bir gelin suya gider, top zülüfler al yanağı okşuyor. Zalım gocan sana eş midir?

Gurban olan sarı gelin, sen kötünün harcı mısın?

Gelin İnşallah kocan ölür, sen de bana kal.

6. Gelinle erkeğin diyalogu

Erkek:

Akşamınan tandır gelin

Kandilini yandır gelin

Goynunda yatan yiğidi

Bana bildir telli gelin (Rep. no: 4325, Kayseri / Pınarbaşı)

...

Oğlan:

*Yeni kapının gelini
Gelin sahibin gelini
Sıktırmış ince belini
Kondur beni beyaz gelin*

*Gelin:
Konduracak evim yoktur
Ev sahibim evde yoktur
Bu derdine çare yoktur
Konduramam beyim seni*

*Oğlan:
Hastayım attan inemem
Uzaktan geldim bilemem
Yanına böyle gelemem
Kandır beni beyaz gelin*

*Gelin:
Uzak yoldan çıktı tatar
Kamçısını göğ'e atar
Hasta olan handa yatar
Konduramam beyim seni (Rep. No: 4393, Rumeli / Kırcaali)*

Erkek: Goynunda yatan yiğidi, telli gelin bana bildir.

Oğlan: Beyaz gelin ince belini sıktırmış. Beni sinene kondur.

Gelin: Bu derdine çare yoktur, beyim seni konduramam.

Oğlan: Beyaz gelin Yanına böyle gelemem, beni kandır.

Gelin: Hasta olan handa yatar, beyim seni konduramam.

7. Gelinin teveccühü

*Eğdim kiraz dalını (edalım yürü dalgalm yürü sürmelim yürü)
Sevdim beyaz gelini (aman aman amanın sevdim beyaz gelini)
Gelin ömrün çoğ olsun (edalım yürü dalgalm yürü sürmelim yürü)
Bildin bekâr halini (aman aman amanın sevdim beyaz gelini) (Rep. No:
2801, Konya / Çumra)*

...
*Kırılasi kollarım (oy gelin)
O boynuna dolandı (Rep. No: 1433, Burdur / Aziziye)*

Beyaz gelini sevdim. Gelin ömrün çoğ olsun, bekâr halini bildin.
Gelin kırılasi kollarım, o boynuna dolandı.

8. Kız ve gelin kavramlarının farklılığı

Fincanın dibi de noktalı (amanın imanım)
Gelinler kızıdan edalı (haydin di kızıdan edalı)
Hıysuz olanları merdivenden atmalı (Rep. No: 366, Kütahya)

...
Kız ilen gelini (ah aman aman aman) bir mi tutarlar
Yorma gelin yorma seyrân senindir (Rep. No: 616, Muğla / Fethiye)

...
Kızınan gelini bir mi tutarlar
Aman güzel aman bir mi tutarlar (Rep. No: 1419, Bayburt)

...
Almanın iyisini yüke dutarlar
Çürüğün seçerler (şahım) soyar atarlar
Kızınan gelini (şahım) bir mi dutarlar
Yayladan geliyor (şahım) hub sedaları (Rep. No: 3548, Erzurum)

...
Fırat kenarında koyunlar kuzlar
Yanıma gelmiyor gelinler kızlar
Değmeyin yarama derindir sızlar (Rep. No: 2387, Şanlıurfa)

...
On iki gelin sevdim (amman amman Emine'm)
Gene gönlüm kızdadır (yavru da güzel Emine'm) (Rep. No: 767, Kahramanmaraş)

...
On beş kıza bedeldir
Gelinin göbeklisi (güzelim) (Rep. No: 1454, Burdur)

...
Meyil vermen geline (yeşilim of)
Kız kokusu başkadır (yeşilim of) (Rep. No: 1484, Manisa)

...
Kiremitte buz musun
Gelin misin kız mısın
Yarın size varacam
Evde de yalnız mısın (Yan Osman'ım yan (Rep. No: 1523, Uşak)

...
Mor devenin gızgını
Döner döner üfürür
On beş gızdan eyidir
Gelinlerin güzeli (Rep. No: 1960, Burdur)

...
Yürü dilber yürü saçın saz gibi

Yürüyüşün gelin değil kız gibi (vay)
Suna boylarına kurban olduğum
Aldadışın edalıca naz gibi (vay) (Rep. No: 2594, Eskişehir / Sivrihisar)

...
Bursa'nın altında sazlar
Geliyor gelinler kızlar
Ayşa'mın yüreği (de) sizler (Rep. No: 2770, Eskişehir)

...
Kayalarda buz bağladı
Dibini nevrüz bağladı
Beni de bir gelin vurdu
Yaramı da kız bağladı
Gelin oy gelin oy oy oy
Gelin oy gelin oy oy oy
Yandı yürek derin oy oy oy (Rep. No: 2886, Malatya / Arguvan)

...
...
Bu dere buz bağladı
Yanı yarpuz bağladı
Beni bir gelin vurdu
Yaramı kız bağladı (Rep. no: 4040, Elazığ)

...
Dere kenarında yayılan gazlar
Uzatmış boynun sılayı gözler (canım canım canım)
Tuz ekmek yediğim gelinler kızlar
Gelin birer birer helallaşalım (canım canım canım) (Rep. No: 3386, Tokat / Reşadiye)

...
Yol üstünde bir gelin
Kemere koymuş elin
Kızınan pazar olmaz
Seni severem gelin (Rep. No: 3499, Erzurum)

...
Meşenin tepelisi
Oldum sevda delisi
Kız olsun gelin olsun
Yâr sevilir cilvelisi (Rep. No: 3854, Erzincan / Kemaliye)

...
Seher vakti şu bulağın başında
Uğradım sunanın ikisine men
Bir geline baktım bir de bu kıza
Can kurban eylerem ikisine men (Rep. No: 4151, Bitlis / Ahlat)

...

*Murat kenarında oynasır kazlar
Yârimden ayrıldım yüreğim sızlar
Yanıma gelmiyor gelinler kızlar* (Rep. No: 2121, Ağrı)

Gelinler kızdan edalı.
Kız ilen gelini bir mi tutarlar.
On iki gelin sevdim, gene gönlüm kızdadır.
Kızınan gelini bir mi tutarlar?
Gelinin göbeklisi, on beş kıza bedeldir.
Geline meyil vermen, kız kokusu başkadır.
Gelin misin kız mısın?
On beş gızdan eyidir, gelinlerin güzeli?
Gelinler kızlar yanıma gelmiyor.
Değmeyin yarama derindir sızlar.
Yürüyüşün gelin değil kız gibi, aldadışın edalıca naz gibi.
Gelinler gızlar geliyor.
Beni bir gelin vurdu, yaramı kız bağladı.
Tuz ekmek yediğim gelinler gızlar, gelin birer birer helallaşalım.
Kızınan pazar olmaz, gelin seni severem.
Kız olsun gelin olsun, cilvelisi sevilir.
Bir geline bir de bu kıza baktım, ikisine can kurban eylerem.
Yanıma gelmiyor gelinler kızlar.

Âşık Edebiyatından örnek:

*Gece gündüz esir aldım yolları (Gelin ne deyim)
Çok özledim ağzındaki dilleri
(Gelin gelin ne deyim
Kara gözlüm ne deyim
Kurban olam ne deyim
Sana boylum ne deyim
Derdin alam ne deyim)*

*Sen eşine eşsin sana uymamış
Kader seni bana nikâh kıymamış
Nasıl vaz geçeyim bıkip doymamış
Bağlantı*

*Sensiz gecelerim sabah olmuyor
Kötünün koynunda vakit dolmuyor
Baş belâsı kocan çabuk ölmüyor
Bağlantı*

*Kız sensin KADİR'in ahd ü amanı
Ölmeyince kesmem senden gümanı
Gel boş geçirmiyek kalan zamanı
Bağlantı*

(<https://www.youtube.com/watch?v=vLTPkO2JU8>)

Gelin gelin ne deyim; ağzındaki dilleri çok özledim. Sen eşine eşsin, eşin sana uymamış. Kader seni bana nikâh kıymamış! Bıkıp doymadan senden nasıl vaz geçeyim? Sensiz gecelerim sabah olmuyor. Kötünün koynunda vakit dolmuyor, Baş belâsı kocan çabuk ölmüyor, Kadir'in ahd ü amanı sensin, Ölmeyince senden gümanı kesmem, Kalan zamanı gel boş geçirmiyek.

Sonuç:

Görüldüğü gibi davranışları, güzelliği, tavrı ve edası ilgi odağı olan gelin, çevresindeki insanların cazibe merkezi olabilmekte, bu yüzden insanlar ona karşı art niyet besleyebilmektedir. Gerek türkülerimizde gerekse burada sadece bir örneğini verdiğimiz âşık şiirinde gelin, arzu duyulan birisi olarak görülmektedir. Hatta bunu daha ileri boyuta götürüp “Kötü kocan sanki sana eş gibi”, “İnşallah kocan ölür.” “Baş belâsı kocan çabuk ölmüyor!” “Sen eşine eşsin, eşin sana uymamış. Kader seni bana nikâh kıymamış! Bıkıp doymadan senden nasıl vaz geçeyim.” diyebilmektedir.

Maddeler halinde sıraladığımız hükümlere bakıldığında fertlerin ahlaken yeterli olgunluğa sahip olmadığı görülmektedir. Söylenenler; etik olarak kabul edilebilir ifadeler değildir. Bu, sadece günümüz toplumu için değil geçmişte de var olan bir toplum yarasıdır. Asla tasvip edilmeyecek bu yaraya çözüm bulunabilir mi? Tesellimiz “İnşallah!” niyazı!..